
Toplum İçinde Tıp Eğitimi Uygulaması

T. Günay*, E. Kulaç**, E. Gürpınar***, O. Badıllıoğlu**, O. Pabuçcuoğlu**,
S.K. Konakçı **, R. Uçku****

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi (DEÜTF) Dönem V Kadın Hastalıkları ve Doğum bloğu içerisindeki halk sağlığı uygulamasını tanıtmak ve öğrencilerin bu uygulama hakkındaki geribildirimlerini değerlendirmektir.

DEÜTF eğitim programında Dönem V'de yer alan dokuz haftalık Kadın Hastalıkları ve Doğum bloğu içerisinde dört yarım gün kadın sağlığı uygulamasına ayrılmıştır. Bu uygulama Halk Sağlığı Anabilim Dalı tarafından yürütülmektedir. Bu süre içerisinde öğrencilerin alanda kadın izlemi yapması ve kadın sağlığını etkileyen faktörleri yerinde görerek değerlendirmesi amaçlanmış ve ulaşılması gereken hedefler belirlenmiştir. Bu hedeflere sunum, alan çalışması ve alanda yapılan evde kadın izlemi ile ulaşılmaktadır. Uygulama alanı olarak Narlıdere Eğitim Araştırma Sağlık Bölge Başkanlığına bağlı İnönü Sağlık Ocağı Bölgesi seçilmiştir. Alan çalışması sırasında öğrencilerden, yapılandırılmış ve önceden planlanan hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracak bir form doldurmaları beklenmektedir. Uygulamanın sonunda da öğrencilerin uygulamaya yönelik yazılı geri bildirimleri alınmaktadır.

Alınan yazılı ve sözlü geribildirimler, öğrencinin gelecekteki çalışma çevresini tanıması, bu çevre içerisinde kendi rolünü belirlemesi, kadın sağlığının önemi ve bunu etkileyen kişisel, çevresel ve toplumsal etmenleri değerlendirmesi hedeflerine ulaşıldığını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Topluma dayalı tıp eğitimi, Alan çalışması

*** Uzman Dr. Erol Gürpınar, Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, Antalya
e-posta: erolgurpınar@hotmail.com

* Yrd.Doç.Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir

** Arş.Gör.Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir

**** Prof.Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir

GİRİŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi (DEÜTF) 1997-1998 eğitim döneminde aktif eğitime geçmiş ve eğitim yöntemi olarak probleme dayalı öğrenimi, eğitim felsefesi olarak da topluma dayalı tıp eğitimini benimsemiştir. Topluma dayalı tıp eğitimi öğrencinin gelecekteki çalışma çevresini tanınmasına, hizmet vereceği toplumun kullandığı sağlık hizmetinin özelliklerini ve bu çevre içerisinde kendi rolünü öğrenmesine yardımcı olmayı amaçlayan bir felsefedir. Bu eğitim felsefesi, sağlığın geliştirilmesi ve iyileştirilmesi, hastalıkların nedenlerinin belirlenmesi ve önlenme yollarına yönelik uygulamaların benimsenmesi, sağlık hizmetlerinin kullanılmasında sosyal faktörlerin katkısının anlaşılmasına olanak sağlar (1,2). Sonuçta hizmet vereceği toplumun temel yapısını tanıyan, sağlık sorunlarını bilen, önceliklerini saptayan ve çözüm önerilerini oluşturarak uygulayan, bilgiyi ve beceriyi kendi çabası ile elde edebilen hekimlerin yetişmesini sağlar (3). Bu şekli ile topluma dayalı tıp eğitimi sağlık çalışanlarının ülkelerinin koşullarına uygun olarak yetiştirilmesini hedefleyen bir eğitim yaklaşımıdır (4). Topluma dayalı tıp eğitiminde eğitim programının bir kısmı doğrudan toplumun içinde ve toplumun sağlık hizmetinden yararlandığı ilk basamak hizmet birimlerinde gerçekleştirilmelidir (5). Bu etkinlikler tıp eğitiminin erken döneminde başlatılmalı ve tüm eğitim süresince devam etmelidir (6). DEÜTF’de bu amaçlara ulaşabilmek için her dönemin eğitim programında farklı etkinlikler yer almaktadır (7).

Bu yazı, 1) DEÜTF Dönem V Kadın Hastalıkları ve Doğum bloğu içerisindeki halk sağlığı uygulamasını tanıtmak ve 2) öğrencilerin bu uygulama hakkındaki geri bildirimlerini değerlendirme, amaçlarıyla hazırlanmıştır.

Uygulamanın Tanıtımı

DEÜTF eğitim programında Dönem V’de yer alan dokuz haftalık Kadın Hastalıkları ve Doğum bloğu içerisinde dört yarım gün kadın sağlığı uygulamasına ayrılmıştır. Bu uygulama Halk Sağlığı Anabilim Dalı tarafından yürütülmektedir. Bu süre içerisinde öğrencilerin alanda kadın izlemi yapmaları ve kadın sağlığını etkileyen faktörleri yerinde görerek değerlendirmeleri amaçlanmış ve ulaşılması gereken hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler; kadın sağlığının önemi, Türkiye’de kadın sağlığı ile ilgili var olan durum, doğum öncesi bakım ve önemi, birinci basamakta gebe, lohusa ve 15-49 yaş kadın izlemidir.

Bu hedeflere sunum, alan çalışması ve alanda yapılan evde kadın izlemi yöntemleriyle ulaşılmaktadır.

Uygulama alanı olarak Narlıdere Eğitim Araştırma Sağlık Bölge Başkanlığına bağlı İnönü Sağlık Ocağı bölgesi seçilmiştir. Bu bölge sosyoekonomik açıdan orta ve düşük düzeydeki nüfusun yaşadığı, yarı-kentsel özellikte bir bölgedir. DEÜTF’ne otobüs ile yaklaşık 10, yürüme ile 30 dakika mesafededir. Bölgenin çoğunluğu çeşitli alt yapı sorunları içeren gecekondulardan oluşmaktadır. Esasen Dönem IV öğrencileri çocuk sağlığı ve hastalıkları bloğunda benzer bir uygulamayı aynı sağlık ocağı bölgesinde yapmakta ve bu uygulamada toplumu tanıma, toplumun sağlık sorunlarını değerlendirmenin yanı sıra, evde 0-5 yaş çocuk izlemi yaparak toplumda çocuk sağlığını etkileyen etmenleri de tartışmaktadırlar. Dönem V’de ise öğrenciler dönem IV’de

gittikleri aynı haneye tekrar ulaşarak bu hanede bulunan 15-49 yaş kadınların evde izlemine gerçekleştirmektedirler. Bu haneler uygulamadan önce Halk Sağlığı Anabilim Dalı araştırma görevlileri tarafından ziyaret edilmekte, aileye uygulama hakkında bilgi verilip izni alındıktan sonra, ertesi gün öğrenciler ile alanda uygulama yapılmaktadır.

Kadın Hastalıkları ve Doğum bloğu içerisinde Halk Sağlığı Anabilim Dalı'na ayrılan toplam dört yarım günde sunum, alan çalışması ve tartışma oturumları yer almaktadır. Sunumda öğrencilere uygulama hakkında bilgi verilip, kadın sağlığı ile ilgili Türkiye ve Narlidere verileri üzerinden kadın sağlığının önemi, gebe, lohusa, 15-49 yaş kadın izlemi, aile planlaması yöntemleri, anne sütü gibi konular tüm grup ile tartışılmaktadır.

Sunumdan yaklaşık bir hafta sonra grup ikiye bölünerek alanda uygulama yapılmaktadır. Uygulamada öğrenciler altışar kişilik gruplara ayrılarak, her grupta bir araştırma görevlisi yönlendirici olarak görev almaktadır. Bir kız ve bir erkek öğrenci, sırayla izleyecekleri evlere ikişerli gruplar halinde dağılmaktadır. Araştırma görevlileri de kendi gruplarını sıra ile evde gözlemlemektedir. Bu süre içerisinde öğrencilerden, yapılandırılmış ve önceden planlanan hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracak bir izlem formunu doldurmaları beklenmektedir. Form evde, çevrede ve yaşadıkları toplum içinde sağlığı etkileyebilecek etmenleri de değerlendirerek kadının sağlığını değerlendirmeyi sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu formun içeriği sunum sırasında öğrencilere aktarılmakta ve alan çalışmalarından önce okumaları amacıyla kendilerine iletilmektedir.

Öğrenciler alan çalışmasında, tespit edebildikleri hastaları form ekinde bulunan sevk formu ile İnönü sağlık ocağına sevk edebilmektedirler. Sağlık ocağı da gerekli görürse hastayı, DEÜTF Hastanesi'ne uygulama ile ilgili bir öğretim üyesine, sevk etmektedir. Üniversite hastanesine sevk edilen hastaların muayenesi ücretsiz yapılmaktadır.

Uygulama gününün sonunda öğrenciler ile bir tartışma oturumu gerçekleştirilmektedir. Bu tartışma oturumunda konu ile ilgili öğretim üyeleri ve uygulamada görev alan araştırma görevlileri yer almaktadır. Öğrenciler ile gözlemleri, izlenimleri, karşılaştıkları sorunlar ve önerileri tartışılmaktadır. Daha sonra öğrenciler uygulamaya ilişkin geribildirim formu ve alan uygulama formunu doldurarak teslim etmektedir.

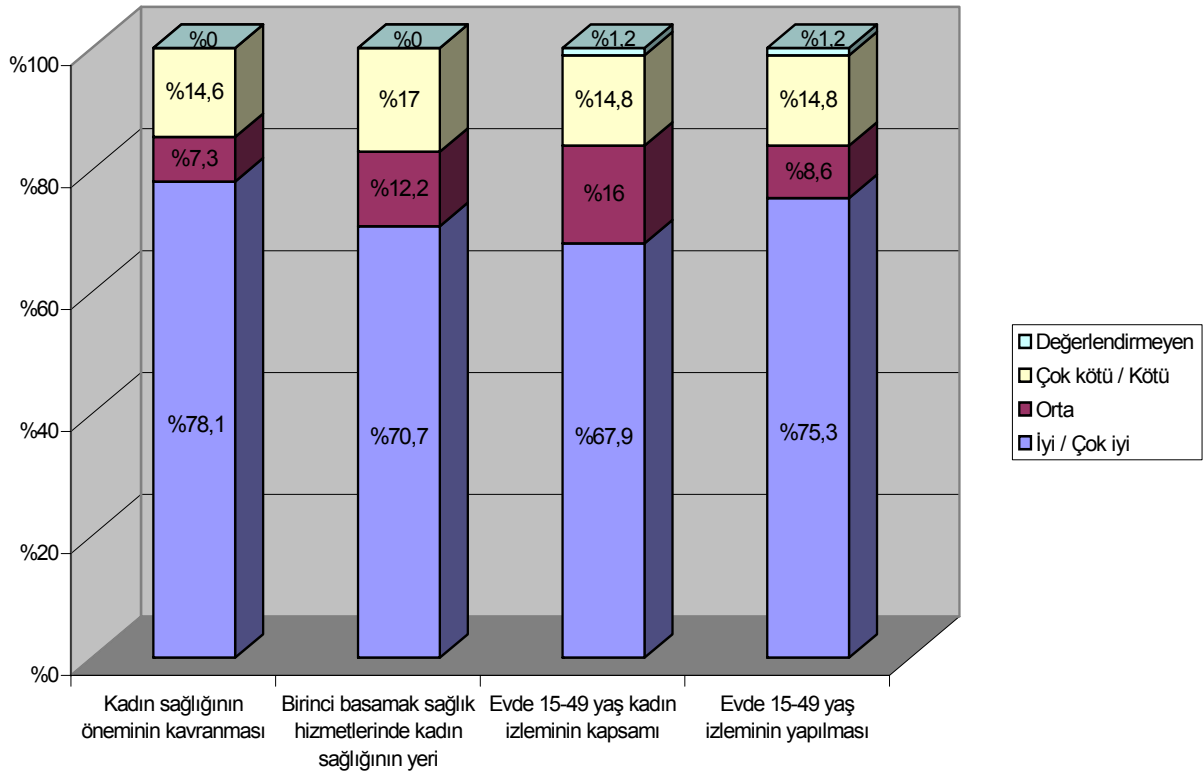
Uygulamaya Yönelik Geribildirim

Uygulamaya katılan öğrenciler standart bir geri bildirim formunu isim belirtmeden doldurmakta ve uygulama ile amaçlanan hedeflere ilişkin dört ana başlık ile ilgili puanlama yapmaktadırlar. Bu puanlamada 5 (çok iyi) belirlenen amaçlara tamamen ulaşıldığını, 1 (çok kötü) ise hiç ulaşılamadığını ifade etmektedir. 2002-2003 öğretim yılında başlayan bu uygulamaya katılan tüm öğrencilere (n = 82) ilişkin değerlendirme sonuçları Grafik 1'de sunulmuştur.

Genel olarak, kadın sağlığının öneminin kavranması, birinci basamak sağlık hizmetlerinde kadın sağlığının yeri, evde 15-49 yaş kadın izlemi kapsamı ve evde

15-49 yaş kadın izleminin yapılması konularında geribildirim sonuçları birbirine yakındır. Öğrencilerin yaklaşık dörtte üçü hedeflere ulaşmada uygulamanın “çokiyi/iyi” olduğunu belirtmektedir. Kadın sağlığının önemini kavranması, bu uygulamada öğrenciler tarafından en yüksek oranda “çokiyi/iyi” olarak değerlendirilmiştir. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde kadın sağlığının yeri ise en yüksek oranda “çok kötü/kötü” yüzdesiyle değerlendirilmiştir.

Grafik - 1 Dönem 5 Kadın Hastalıkları ve Doğum bloğu Halk Sağlığı Uygulamaları Geri Bildirimleri

Uygulama İle İlgili Sorunlar

Uygulama öncesinde veya uygulama sırasında karşılaşılan sorunların başında öğrencilerin ev ziyaretleri için bir yıl önce, Dönem IV uygulamalarında gittikleri evlerdeki ailelere ulaşım sorunu gelmektedir. Bazı hanelerin göç etmesi yanı sıra bölgede bir önceki yıla ait hane numaralarının ve bazı sokakların ait olduğu mahalle isimlerinin değişmesi sonucu liste oluşturmada güçlükler yaşanmıştır. Bilgi verilip izin alınan hanelere gidildiğinde bazı hanelerde randevu saatinde kimsenin evde bulunamaması ayrı bir sorundur. Ancak bu sorunlarla karşılaşma, nüfusun dinamik olduğunu ve toplumda hizmet sunma ve izlemin güçlükleri ile ilgili durumu öğrenme açısından bir fırsat olarak da değerlendirilebilir. Diğer bir sorun ise, çok yaygın olmamakla birlikte, bazı kadınların öğrenciler tarafından muayene olmayı reddetmeleridir. Bu durumda sözel iletişim ile yetinilmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yukarda ayrıntılı olarak tanımlanmış bu uygulama ile topluma dayalı tıp eğitiminin temel amaçları içerisinde yer alan, öğrencilerin hizmet vereceği toplumun temel yapısının, sağlık sorunlarının ve toplumun sağlık hizmeti kullanımında sosyal faktörlerin rolünü kavrama amaçlarına ulaşıldığı düşünülmektedir. Yine bu uygulama ile öğrencilerin sağlığa bütüncül bir bakış kazandırılması, sosyal ve çevresel faktörlerin yerinde incelenerek bunların sağlığa etkisi üzerinde fikir sahibi olmaları sağlanmaktadır. Öğrencilerden alınan sözlü ve yazılı geribildirimler bu sonuçları destekler niteliktedir.

Başka ülkelerde farklı tıp fakültelerinin eğitim programları incelendiğinde pek çok yerde aynı amaca yönelik programların olduğu göze çarpmakta, ancak bu amaca ulaşmak için farklı yöntemler uygulandığı görülmektedir. Örneğin İngiltere'de Royal Free and University College Tıp Fakültesi eğitim programı içerisinde toplum tabanlı birincil sağlık hizmeti veren sağlık merkezlerinden birinci sınıftan altıncı sınıfa kadar her dönemde, farklı sürelerle ve öğrenci eğitimlerinde yararlanılmaktadır (8). Slovenya'da Ljubljana Tıp Fakültesinde öğrenciler son sınıfta alan çalışması kapsamında bir ailenin tüm üyelerini sağlık ve sosyal boyutları ile incelemekte daha sonra bu incelemeler ile ilgili bir seminer sunmaktadırlar (9).

Zimbabve üniversitesinde öğrencilerin kırsal alanda yaşayan toplumun yaşam tarzları ile yoğun bir şekilde karşılaşmaları ve o topluma özgü sağlık/hastalık durumlarının sosyal, ekonomik, kültürel, çevresel boyutlarını öğrenmelerini sağlamak amacıyla, öğrenciler erken dönemde alan çalışmaları ile sahaya çıkarılmakta ve toplumun tüm tabakalarından bireylerle iletişim kurabilmeleri için olanak sağlanmaktadır (10). Yeni Zelanda'da Wellington Tıp Fakültesinde de, öğrencilerin yöresel örf ve adetlerin sağlığa ve hastalığa etkisini yerinde öğrenmelerini sağlamak amacıyla eğitim programı kapsamında alan çalışmaları yer almaktadır (11).

DEÜTF de dönem IV'de yapılan toplumu tanıma, sağlığı etkileyen toplumsal etmenleri belirleme ve çocuk izlemi uygulamasının devamı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, alınan yazılı ve sözlü geribildirimler, öğrencinin gelecekteki çalışma çevresini tanıması, bu çevre içerisinde kendi rolünü belirlemesi, kadın sağlığının önemi ve bunu etkileyen kişisel, çevresel ve toplumsal etmenleri değerlendirmesi hedeflerine ulaşıldığını göstermektedir. Ancak bu sonuçların daha kalıcı olması için etkinliklerin sürekliliğinin sağlanması önemlidir. Bu amaçla program içinde bu yöndeki geliştirme tartışmaları sürdürülmektedir. Ayrıca bölge özelinde çalışmanın pratikteki işlerliği ve İnönü mahallesinde yaşayanların bu çalışmaya olan katılımlarını artırabilmek için Üniversite hastanesine sevk edilen hastaların yalnızca muayenelerinin değil tüm masraflarının ücretsiz olması uygun olacaktır. Bu takdirde öğrenciler, belirledikleri sağlık sorunlarının tam olarak çözümünü izleme olanağı da bulacaklardır.

Kaynaklar

- 1) Uçku R. *Topluma Dayalı Tıp Eğitimi: Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Deneyimi. Toplum ve Hekim* 2001;6:188-193.
- 2) Hamad B. *What is Community-Based Education? Evolution, Definition and Rationale. Handbook of Community-Based Education: Theory and Practices, 1994.*
- 3) Aksakoğlu G. *Ekonomik sistemler ile tıp eğitimi etkileşimi. Toplum ve Hekim* 2001;16:171-176.
- 4) Saçaklıoğlu F. *Topluma yönelik-topluma dayalı tıp eğitimi: Neden ve nasıl? Toplum ve Hekim* 2001;16:181-187.
- 5) Refaat HA, Nooman MZ, Richards WR. *A model for planning a community-based medical school curriculum. Annals of Community Oriented Education* 1989;2:7-18.
- 6) WHO. *Community-Based Education of Health Personnel. Geneva, Tecnicial Report Series* 1987;746.
- 7) Günay T, Kıran S, Uçku R, Aslan B, Soyer A, Ellidokuz H, Anal Ö, Demiral Y, Kılıç B. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dönem 1 Alan Çalışmaları Geri Bildirimleri. İzmir, 2. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi Bildiri Özet Kitabı, 2001; 179.*
- 8) Nazareth I, Mfenyana K. *Medical education in the community-Unitra Experience. Medical Education, 1999;33:722-724.*
- 9) Svap I. *General practice in the curriculum in Slovenia. Medical Education, 1998;32:85-88.*
- 10) Vaz R, Gona O. *Undergraduate education in rural primary health care: Evaluation of a first year field attachment program. Medical Education, 1992;26:27-33.*
- 11) Dowell A, Crampton P, Parkin C. *The first sunrise: An experience of cultural immersion and community health needs assessment by undergarduate medical students in New Zealand. Medical Education* 2001;35:186-187.